

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансового менеджменту та фондового ринку

Допущено до захисту
завідувач кафедри

“ ____ ” _____ 201__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Фінансовий та страховий менеджмент»
на тему: «Управління ризиками фінансових установ»

Виконавець:

студент економічного факультету
Тачанська Яна Вікторівна _____

Науковий керівник:

К.е.н., старший викладач
Астахова Наталя Ігорівна _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ1.ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ БАНКУ.	
1.1.Економічна природа та зміст поняття «ризик».....	7
1.2.Підходи до класифікації та види банківських ризиків.....	12
1.3.Поняття та функції ризик-менеджменту. Методи управління банківськими ризиками.....	24
РОЗДІЛ2.ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ БАНКУ(НА ПРИКЛАДІ ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»).	
2.1.Характеристика діяльності ПАТ КБ «ПриватБанк» та його фінансових показників.....	35
2.2.Загальна характеристика ризик-менеджменту комерційного банку ПАТ КБ «ПриватБанк».....	46
2.3.Аналіз управління кредитним ризиком та оцінка валютного ризику ПАТ КБ «ПриватБанк».....	57
РОЗДІЛ3.РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ БАНКУ ТА МЕТОДИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ	
3.1.Прогнозні тенденції розвитку ризик-менеджменту банків.....	71
3.2.Рекомендації щодо управління ризиками ПАТ КБ «ПриватБанк»....	81
ВИСНОВКИ	88
Список використаних джерел.....	91
Додатки.....	96

ВСТУП

Зараз Україна перебуває у складному економічному та соціально-політичному становищі, тому саме сьогодні наша держава як ніколи потребує ефективною та злагодженою роботи внутрішніх законодавчих, виконавчих та управлінських органів задля вирішення існуючих проблем. Особливо ефективною щодо вирішення економічних проблем має бути діяльність фінансової системи, яка відображає загальну ідеологію економічних відносин: впливає на темпи й масштаби суспільного виробництва та споживання, можливості інтеграції країни у світове економічне співтовариство, забезпечення конкурентоспроможності продукції вітчизняних виробників на зовнішніх ринках. Розглянемо систему управління ризиків у банку, оскільки серед фінансових установ банки найбільше піддаються впливу ризиків та мають одне з найважливіших значень в економічному становищі України. Управління ризиками в банках істотно змінилося протягом останніх десяти років. До цих змін призвела світова фінансова криза та як наслідок нові міжнародні правила Базельського комітету з банківської справи. Вимоги щодо фінансування банків, більш високі стандарти звітності про ризики банку, штрафи, які стягувалися після кризи, спрямовані мінімізувати можливість наступної фінансової кризи у світовому масштабі. З огляду на величину цих змін, управління ризиками в банках все ще перебуває у центрі перетворень. Безпосередньо, діяльність комерційних банків впливає на формування і розвиток всієї банківської системи. Тому без ефективного та надійного банківського сектора не може нормально функціонувати економіка будь-якої країни. Саме тому управлінню ризиками належить одне з провідних місць в діяльності комерційних банків.

Національний банк України у 2017 році у звіті про фінансову стабільність, аналізуючи ризики і загрози, реалізація яких може порушити стабільність фінансової системи України, найбільшій уваги приділяє банківським ризикам [15]. Якість кредитних портфелів банків України за останні роки сильно погіршилась і частка проблемних кредитів значно зросла.

Банки відіграють вирішальну роль у фінансовій системі, тому вони повинні не тільки діагностувати потенційні загрози, але й розробити дієву стратегію нейтралізації їх негативного впливу. Однією з головних характеристик діяльності банків на ринку фінансових послуг є високоризикованість. На сьогодні в Україні відношення кредитів до ВВП становить усього 3.6%. Це дійсно низький показник, а враховуючи можливі темпи зростання кредитів наслідками можуть стати небажані макроекономічні ефекти. Розуміючи, що повністю позбутися ризиків неможливо актуальною темою є управління ризиками банку. Саме тому Національний банк України розглядає способи ефективного контролю ризиків кожного банку та вимагає звітності про фінансовий стан банку.

Серед відомих науковців, які присвячували свої праці вирішенню проблем управління банківськими ризиками потрібно згадати таких: Ван. Грюнінг [11]., Н.І. Куліков[23], А.О. Єпіфанов[7], Л.М.Тепман [41], В.М.Гранатуров [10] та багато інших. Поряд з проблемою різного трактування поняття «фінансовий ризик» та «ризик» постає проблема комплексної системи класифікації фінансових ризиків банку. Так С. Козьменко, Ф. Шпиг, І.Волошко[22] класифікують ризики по відношення до внутрішнього середовища, В. Зотов класифікаційною ознакою обирає характер об'єкта(вид діяльності, різновид операцій)[16]. Л. Примостка обирає класифікатором характер впливу ризику на стійкість розвитку банку [33]. Науковці для класифікації фінансових ризиків обирають різні ознаки, така тенденція приводить до неоднозначності сутності деяких ризиків, що в свою чергу приводить до неефективного управління ризиками та банківською діяльністю взагалі. Також виникають суперечності при виборі методу оцінку ризиків, оскільки у кожного з методів свої переваги і недоліки.

Мета дослідження. Поглиблення дослідження сутності понять «ризик», основних підходів до класифікації, аналізу та сучасних методів мінімізації банківських ризиків, дотримання яких підвищить стійкість фінансової системи та допоможе протидіяти наявним та майбутнім ризикам. Проаналізувати процес

управління ризиками банку з метою удосконалення ризик –менеджменту на прикладі комерційного банку.

Завдання дослідження:

- описати зміст терміну «ризик», підходи до класифікації банківських ризиків, методи оцінки та управління ними;
- дослідити систему ризик-менеджменту банку ПАТ КБ «ПриватБанк»;
- проаналізувати на прикладі ПАТ КБ «ПриватБанк» фінансову стабільність банку;
- запропонувати комплексну систему класифікації банківських ризиків банку та етапи здійснення процесу ризик-менеджменту в комерційному банку, рекомендації щодо удосконалення системи управління ризиками;
- обґрунтувати припущення щодо управління ризиками в майбутньому.

Об'єкт дослідження. Процес управління ризиками в комерційних банках.

Предмет дослідження. Теоретичні та практичні основи управління ризиками та вплив ефективного ризик-менеджменту на стабільність банку.

Методи дослідження. У дипломній роботі використано методи: загальнонаукові (узагальнення, порівняння, історизм, аналіз, системність, комплексність, аналогія) – для вивчення й аналізу організації ризик-менеджменту комерційного банку; візуально-графічний – для представлення результатів у наочній формі; метод економіко-математичного моделювання – для розробки одно- та двофакторної моделі; метод Value At Risk (VAR) -для проведення стрес-тестування валютного ризику.

Інформаційна база дослідження. Звіти та аналітичні матеріали банку ПАТ КБ «ПриватБанк», статистичні дані НБУ, наукові праці дослідників, монографії, публікації, статті з питань удосконалення системи ризик-менеджменту банків, законодавчі акти та нормативно-правові документи банківської системи.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел

(48 найменувань) та 3-х додатків. Загальний обсяг роботи становить 94 сторінок. Основний зміст викладено на 84 сторінках. Робота містить 17 таблиць, 8 рисунків.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано 1 статтю:

Тачанська Я. В. Напрями удосконалення системи управління фінансовими ризиками банку [Електронний ресурс] / Я. В. Тачанська, Н. І. Астахова // Економічні наукові інтернет-конференції. Світ економічної науки. Випуск 9, від 27.11.2018- [Секція 5. Банківська справа. Фінанси, грошовий обіг та кредит;] – Режим доступа: <http://www.economy-confer.com.ua/full-article/2936/>.

ВИСНОВКИ

У світі бізнесу, який розвивається під глобалізацією, банки та фінансові установи є найбільш багатонаціональними та світовими взаємозалежними організаціями. Банківський ризик – це можливість прийняття раціонального /нераціонального управлінського рішення, у межах якого можна дати вірогідну кількісну і/або якісну оцінку дії чинників невизначеності, підсумком чого є отримання банком одного з трьох економічних результатів: негативного (збиток), нульового або позитивного (прибуток). Аналізуючи підходи до класифікації банківських ризиків, варто зазначити їх значну різноманітність.

Прийняття та управління ризиками є невід'ємною рисою банківської діяльності та ролі банків як фінансових посередників. Тому впровадження сильних та ефективних заходів з управління ризиками та контролю в банках сприяє стабільності не лише його життєздатності, а й стабільності усій фінансовій системі. Концепція управління ризиками розвивається з поступовим виникненням нових заходів ризику та передбачає поєднання деяких основних етапів. Розуміння потенційної реакції всіх факторів, які можуть вплинути на організацію, збільшує ймовірність успіху та зменшує ймовірність невдачі та невизначеність досягнення загальних цілей організації. Надійна та ефективна система управління ризиками сприяє стабільності банків, що робить інвесторів та контрагентів більш впевненими у фінансових угодах. При вирішенні проблем управління фінансовими ризиками, доцільно взяти за основу розробку методики управління окремими видами ризику з метою виявлення, локалізації, вимірювання та контролю над ризиками та мінімізації їх впливу.

Управління банківським ризиком, ймовірно, буде різко відрізнитись до 2025 року, коли він стане основною частиною стратегічного планування банків, тісним співробітником з керівниками бізнесу, а також центром передового досвіду в галузі аналітики та усунення небажаних рішень. Ми впевнені, що управління ризиком стане ще більш неоціненним для фінансових установ, і його роль зробить ключовий внесок у розвиток банків.

У роботі ми розкрили зміст терміну «ризик», запропонували комплексну систему класифікації фінансових ризиків банку та етапи здійснення процесу ризик-менеджменту в комерційному банку. На прикладі ПАТ КБ «ПриватБанк» проаналізували систему ризик-менеджменту, розробили припущення щодо управління ризиками в майбутньому, виявили основні недоліки та запропонували рекомендації щодо удосконалення системи управління ризиками.

Основною метою управління банківським ризиками є підтримка прийнятних коефіцієнтів прибутковості параметрів безпеки та ліквідності при управлінні активами та пасивами (мінімізація збитків). Ефективний менеджмент банківського ризику повинен вирішити ряд проблем - від моніторингу ризику до його оцінки. Рівень ризику пов'язаний з конкретною подією та змінюється разом із динамічним середовищем. Це змушує банк визначити своє місце на ринку, оцінити ризик подій, переглянути відносини з клієнтами та оцінити якість активів та зобов'язань, коригувати політику управління ризиками.

Дослідження щодо автоматизації банківської діяльності дозволяє розрізняти такі тенденції: розуміння ролі інформаційних технологій (ІТ) як важливого чинника, який може зміцнити конкурентні переваги; автоматизація банківської діяльності, перенесення уваги на сферу управління через інструмент підтримки ІТ та підтримки аналітичних рішень; відмову від власного розвитку та переходу на використання стандартних рішень для провідних виробників банківських програм. Відповідні процеси супроводжуються розробкою та впровадженням нових моделей оцінки ризиків. Це завдання дуже складне і вимагає значних зусиль та значних фінансових ресурсів від банків. Найкращий вибір методу розрахунку залежить від повноти даних та специфіки банківського портфеля. Основні труднощі в застосуванні нових підходів стосуються статистики: недоступних історичних даних, неповних або невідповідних даних щодо конкретних характеристик банків або кредитної політики. Однак це не повинно заважати банкам у розробці та

застосуванні нових бізнес-моделей. Розробка власних технологій є надзвичайно важливим кроком для місцевих банків, який буде додатково збирати необхідні дані для побудови та вдосконалення моделей оцінки ризиків. Ефективний аналіз даних передбачає створення інтегрованих інформаційних систем для управління ризиками та фінансування, які базуються на сучасній аналітичній системі.

Місцевий підхід до реалізації регуляторних вимог коштує набагато більше, ніж інтегрований комплексний підхід. Бажання досягти відповідності Базельським вимогам створить ефективну систему інтегрованого управління ризиками. Наступним кроком є інтегроване фінансове управління та управління ризиками, що значно покращить функціонування окремих банківських установ та посилить фінансову систему в цілому.

Багато наукових досліджень присвячено розробці методологічної основи оцінки фінансових ризиків та інформаційної підтримки. Тим не менше, новітні технології, що поєднують в собі досягнення штучного інтелекту, числової математики, статистики, дозволили запропонувати нові перспективні підходи до оцінки ризиків та інформаційної підтримки. Це сприятиме запровадженню комплексного підходу до фінансування та управління ризиками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрєєва Т. Є. Ризик у ринковій економіці : навч. посіб. / Т. Є. Андрєєва, Т. Е. Петровська. – Х. : Бурун Книга, 2005. – 128 с.
2. Архів валютних курсів. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Мінфін. – Режим доступу : <https://index.minfin.com.ua/exchange/archive/privat/2018>
3. Банківський менеджмент [Текст] : навч. посіб. / [О. А. Кириченко, І. В. Геленко, С. А. Роголь та ін.]; за ред. О. А. Кириченка. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання–Прес, 2002. – 438 с.
4. Бланк И. А. Управление финансовыми рисками / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2005. – 600 с.
5. Боб Ю.В., Шевчук О.П. Методи оцінки та управління банківськими ризиками: вітчизняний та зарубіжний досвід // Економічні науки [Електронний ресурс].–Режим доступу:
http://www.rusnauka.com/30_NIEK_2011/Economics/1_96395.doc.htm
6. Бобиль В. В. Фінансові ризики банків: теорія та практика управління в умовах кризи: монографія / В. В. Бобиль. – Дніпропетр. нац. ун-т залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна. – Дніпропетровськ. -2016. – 298 с.
7. Бондаренко Л.А. Ризик-менеджмент кредитної діяльності комерційного банку: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. / Л.А. Бондаренко. — К.: КНЕУ, 2007. — 23 с.
8. Брігхем Євген. Основи фінансового менеджменту: пер. з англ. / Євген Брігхем. – Київ : Молодь, 1997. – 1000 с
9. Брітченко І.Г., Брегін Н.А. Механізм оцінки й управління фінансовими ризиками підприємств : Монографія / Мін-во освіти і науки України; Донецький держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського . – Донецьк, 2004 . – 172 с.
10. Гранатуров В.М. Экономический риск: сущность, методы измерения, пути снижения/ Учебное пособие 2-е издание, переработанное и дополненное . – Москва: Дело и Сервис. – 2002. – 325 с.

11. Грюнинг Х. Ван, Брайович Братанович С. Анализ банковских рисков. Система оценки корпоративного управления и управления финансовым риском Пер. с англ. К.Р. Тагирбекова – М: Издательство «Весь Мир», 2004. – 304 с.
12. Дорошенко Н. О. Інвестиційний портфель комерційних банків України: автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.04.01 “Фінанси, грошовий обіг і кредит” / Н. О. Дорошенко. – Харків. : ХНУ.- 2005. – 21 с.
13. Економічні нормативи та ліміти відкритої валютної позиції [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національного Банку України. - Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593
14. Загородній А. Г. Фінансовий словник / Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. – Київ: Знання. – 2000. – 587 с.
15. Звіт про фінансову стабільність [Електронний ресурс] // Офіційна сторінка Національного банку України. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=60764561>.
16. Зотов В. А. Банковские риски на практике . / В. А. Зотов. – Бишкек : [б.и.], 2000. – 128 с.
17. Индекс інфляції . [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Мінфін. - Режим доступу : <https://index.minfin.com.ua/economy/index/inflation/>
18. Камінський А. Б. Економіко-математичне моделювання фінансових ризиків: автореф. дис. д-ра екон. наук : спец. “Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці”/ А.Б. Камінський. – Київ :КНУ,2007.– 25с.
19. Ковалев В.В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности / В.В. Ковалев. – Москва: Финансы и статистика.- 1996. – 432 с.
20. Коваленко В.В. Капіталізація банків: методи оцінювання та напрямки підвищення: монографія / В.В. Коваленко, К.Ф. Черкашина. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 153 с.
21. Коваленко В.В. Система управління валютним ризиком та аналіз чинників, які впливають на нього / В.В. Коваленко, Т.В. Шевчук // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Вип. 16. – С. 699-703.

22. Козьменко С. М. Стратегічний менеджмент банку: навч. посіб. / С. М. Козьменко, Ф. І. Шпиг, І. В. Волошко.–Суми : Університетська книга, 2003. – 734 с.
23. Куликов Н.И. Банковский менеджмент: учеб. пособие / Куликов Н.И., И.Р. Унанян, Л.С. Тишина. – Тамбов : ГОУ ВПО ТГТУ.-2010. – 80 с.
24. Любунь О.С. Система банківського менеджменту : Навч. посіб. для студ. екон. спец./О.С. Любунь. -2-ге вид., переробл. і допов. -К.: Кондор, 2007.- 354 с.
25. Масленченков Ю. С. Финансовый менеджмент в коммерческом банке: Фундаментальный анализ/ Ю. С.Масленченков. – М.:Перспектива,1996. – 160 с.
20. Михайлова М. Роль конкурентной стратегии современного коммерческого банка / М. Михайлова //Москва: Финансы и кредит. – 2011. - № 36. – С. 38–43.
27. Осипенко Т. В. О системе рисков банковской деятельности / Т. В. Осипенко.-Москва: Деньги и кредит. – 2000. – 123с.
28. Останкова Л. А., Шевченко Н. Ю. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 256 с.
29. Офіційний сайт ПАТ КБ «Приватбанку» [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://privatbank.ua>.
30. Показники банківської системи [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національного Банку України. - Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593
31. Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями: Постанова Правління Національного Банку України від 25.01.2012 № 23 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>
32. Потійко Ю. Теорія та практика управління різними видами ризиків у комерційних банках / Ю. Потійко // Вісник НБУ. – 2004. – № 4.
33. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку : підруч. / Л. О. Примостка. – Київ : КНЕУ, 2004. – 468 с.

34. Про затвердження Змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: : Постанова Правління Національного Банку України від 12.05.2015 № 312. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0312500-15>
35. Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності: Закон України: Постанова від 05.06.2014 №1318 / Верховна Рада України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=316415>
36. Риск-менеджмент в коммерческом банке: монография / коллектив авторов ; под ред. И.В. Ларионовой. – М.: КНОРУС, 2014. – 456 с.
37. Риски в современном бизнесе / П.Г. Грабовый, С.Н. Петрова, С.И. Полтавцев и др. — Москва: Алане.- 1994. -286 с.
38. Словник термінів і понять, що вживаються у чинних нормативноправових актах України/ упоряд.: О. В. Рогачова, К. С. Винокуров, Ю. І. Крусь, О. А. Меню, С. А. Меню. – Київ : Оріони. -1999. – 502 с.
39. Старостіна А.О. Ризик-менеджмент: Теорія та практика: навч. посіб. / А. О. Старостіна, В. А. Кравченко. – К. : Політехніка, 2004. – 200 с.
40. Теоретичні основи конкурентної стратегії підприємства: монографія / за заг. ред. Ю. Б. Іванова, О. М. Тищенко. – Х. : ВД “ІНЖЕК”, 2006. – 384 с.
41. Тэпман Л.Н. Риски в экономике: Учеб. пособие для вузов / Под ред. проф. ВА Швандара. - М.: ЮНИТИ-ДАНА.- 2002. - 380 с.
42. Управління ризиками банків: монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”.- 2012. – 283 с.
43. Финансовый менеджмент /Под ред. Е.С. Стояновой — Москва.- Перспектива.- 1993.-326с.
44. Azarenkova A., Lobiher N. The analysis of the banking system development in Ukraine: the regional aspect //Developmental challenges of contemporary economies/ Foundation of the Crakov University of Economics – Krakov, 2011. – P. 569-577.

45. Basel (2011). Core Principles for Effective Banking Supervision. Basel Committee on Banking Supervision. Bank for International Settlements. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.bis.org/publ/bcbs213.pdf>.
46. Matthews K. and Thompson J. The Economics of Banking, 2nd ed., John Wiley & Sons, LTD.-2008.-. 210-241p.
47. Moshinsky, B. (2012). Big EU Banks Faced \$ 256 Billion Basel III Capital-Gap Last Year. Bloomberg. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.bloomberg.com/news/2012-09-27/big-eu-banks-faced-256-billionbasel-iii-capital-gap-last-year.html>.
48. Panasenko A.A. Genesis of banking intermediation theories // A.A. Panasenko / European Applied Sciences. – 2013. - №1. – 504-507.